

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.341:323.28(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.31>

Горб В. В.,

аспірант

Одеського державного університету внутрішніх справ,

співробітник Служби безпеки України, полковник

КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНА АНАЛІТИКА

Анотація. Акцентовано увагу на активних процесах цифрової трансформації в Україні, сталому розширенні кіберпростору, обумовленому цим множенням цифрових слідів, різнопланової інформації про особу в мережі Інтернет, численних інформаційних ресурсах і цифрових пристроях. Зазначено про існування законодавчо регламентованого попиту на такі відомості серед співробітників правоохоронних органів, контррозвідувальних підрозділів. Окреслено поступову переорієнтацію Служби безпеки України на повсюдне і масове використання інформаційних систем різної функціональної спрямованості, рівня інформаційної структури і масштабу застосування. Виокремлено притаманні внутрішньовідомчій цифровізації проблеми, репрезентовані завдання контррозвідувальної діяльності та вказано на тенденцію до збільшення частки інформаційної роботи, пов'язаної з пошуком і обробленням даних в інформаційних системах. Проведено дослідження семантичного значення термінів «аналіз», «аналітичний», «аналітика» на підставі чого сформовано судження про безмежність і багатогранність етимології аналітики. Вироблено альтернативний термін – «контррозвідувальна аналітика», розкрито його суть і місце в системі інформаційного забезпечення вітчизняної спецслужби, а також притаманні сутнісні ознаки. Наведено сферу використання кінцевого інформаційного продукту контррозвідувальної аналітики. Відмічено дуальну сутність контррозвідувальної аналітики через призму форм і методів контррозвідувальної діяльності й резюмовано на перспективі трансформації контррозвідувальної аналітики в окрему форму контррозвідки. Наведена аргументація такого прогнозу. Надані пропозиції щодо вироблення наукоміського підходу до впровадження інформаційних систем в Службі безпеки України, забезпечення їх ефективного і квалітативного використання через запровадження інституту контррозвідувальної аналітики в оперативно-службову діяльність підрозділів контррозвідки.

Ключові слова: *аналіз, аналітична обробка, аналітика, контррозвідувальна аналітика, контррозвідувальна діяльність, цифрова трансформація, інформаційні системи.*

Horb V. V. Counter-intelligence analytics

Abstract. Attention is focused on the active processes of digital transformation in Ukraine, the constant expansion of cyberspace, due to this multiplication of digital traces, diverse information about a person on the Internet, numerous information resources and digital devices. It is noted that there is a legally regulated demand for such information among employees of law enforcement agencies and counterintelligence units. The gradual reorientation of the Security Service of Ukraine towards widespread and mass use of information systems of different functional orientation, level of information structure and scope of application is outlined. The problems inherent in intra-departmental digitization are singled out, the tasks of counterintelligence activities are represented, and the tendency to increase the share of information work related to data search and processing in information systems is indicated. A study of the semantic meaning of the terms «analysis», «analytical», «analytics» was conducted, on the basis of which a judgment was formed about the limitlessness and versatility of the etymology of analytics. An alternative term – «counterintelligence analytics» has been developed, its essence and place in the information support system of the domestic special service, as well as inherent essential features, have been revealed. The scope of use of the final information product of counterintelligence analytics is given. The dual essence of counterintelligence analytics through the prism of forms and methods of counterintelligence activity is noted and summarized on the perspective of the transformation of counterintelligence analytics into a separate form of counterintelligence. The argumentation of such a forecast is given. Proposals are provided for the development of a scientific approach to the implementation of information systems in the Security Service of Ukraine, ensuring their effective and qualitative

use through the introduction of the institute of counterintelligence analytics into the operational and service activities of counterintelligence units.

Key words: *analysis, analytical processing, analytics, counterintelligence analytics, counterintelligence activities, digital transformation, information systems.*

Постановка проблеми. Цифрова трансформація в Україні обумовлює перерозподіл звичного співвідношення наявних інструментів пошукової роботи правоохоронних органів. В загальних рисах такі інструменти поділяються на гласні і негласні, соціально і технічно орієнтовані. Вітчизняний законодавець визначає поняття цифровізації як насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливує інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір [10]. Саме зростання частки кіберфізичного простору, в якому дедалі більше відбувається перебування людини формує сьогоденну тенденцію до зменшення «живого» спілкування: все більше людей працюють і навчаються через Інтернет, знайомляться, отримують медичні консультації і чималий спектр різноманітних послуг. Всі ці дії породжують виникнення та накопичення про нас у Всесвітній мережі, інформаційних системах, банках даних та окремих цифрових пристроях цифрових слідів. Такі сліди, створені у світі цифрових технологій (або ІТ), за умов причетності особи до протиправної діяльності набувають статусу електронних доказів.

Понад 10 років середовищем створення, існування, обробки і використання відбитків пальців і фотографій є Шенгенська інформаційна система (Schengen Information System – SIS). Віднедавна каталог біометричних даних включає і відбитки долонь, записи ДНК, а також технології розпізнавання облич [4].

У 2013 році в Україні регламентовано створення Єдиного державного демографічного реєстру, який являє собою електронну інформаційно-комунікаційну систему, призначену для зберігання, захисту, обробки, використання і поширення інформації про особу та її документи [7]. У 2014 році запроваджений біометричний паспорт для виїзду за кордон, а з 1 січня 2016 року – оформлення і видачу паспорта громадянина України з безконтак-

тним електронним носієм у вигляді пластикової картки. У 2022 році контррозвідникам надано право здійснювати ідентифікацію осіб з використанням геномної інформації людини, створювати, вести та адмініструвати відповідну базу даних [8].

Ринок ІТ сьогодні насичений як компаніями-важковаговиками, так і стартаперами. Зараз на хвилі патріотизму та нагальної потреби протидії ворогові триває інтенсивна розробка та впровадження інформаційних систем різної функціональної спрямованості, рівня інформаційної структури і масштабу застосування: від загальнодержавних новостворених систем до телеграм-ботів вузької спеціалізації.

Переслідуючи завдання пошуку затребуваної інформації такі системи становлять інтерес й для правоохоронних органів. Процес насичення силовиків інформаційними системами протікає здебільшого аритмічно, окремі відомства в межах відомчих концепцій інформатизації досягли більш вагомих результатів (МВС, МОУ), інші продовжують перебувати у стагнації (СБУ).

Закріплені пунктом 5 статті 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» повноваження співробітників щодо витребування, збирання і вивчення документів та відомостей, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, джерела і розміри їх доходів для попередження і припинення розвідувальних, терористичних та інших протиправних посягань на державну безпеку України [8] вказують на те, що контррозвідників потенційно цікавить будь-який інформаційний ресурс: база, банк, система, яка містить таку інформацію.

У різноманітті таких ресурсів з одного боку існує можливість здобуття великого обсягу неоднорідної інформації, а з іншого така інформація може бути суперечливою, взаємовиключною, недостовірною. Саме розробці оптимальних шляхів добування, накопичення, обробки і синтезу інформації з автома-

тизованих інформаційних систем присвячене дане наукове дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковому пізнанню законів буття присвячені античні праці Арістотеля. Свої філософські погляди на аналітику як науку про мислення він виклав у логічних творах «Перша аналітика» і «Друга аналітика». У своїй «Метафізиці» аналітикою Арістотель називав міркування. Засади розвитку логічного знання беруть свій початок ще до нашої ери.

У наші часи дослідження організаційно-правової, інформаційної і соціальної природи аналітичної діяльності фундаментально проведени рядом науковців. Загальні визначення, сутність та її склад вже визначені.

Формуванню поняття та деталізації змісту аналітичної діяльності, виробленню авторського підходу до розуміння сутності, структури і завдання аналітики стосуються наукові розвідки Манзюка О.А. Адміністративно-правовим засадам регулювання аналітичної діяльності в Україні присвячені його монографії.

Питання аналітичної діяльності, наукового аналізу у державному управлінні глибинно досліджувались Сурміним Ю.П. У сфері контррозвідки наукове осмислення сутності інформаційного забезпечення, інформаційно-аналітичної діяльності проводив Шилін М.О.

Однак швидкоплинність зміни сучасного суспільства під впливом інформаційної епохи обумовлює необхідність вироблення нових прогресивних знань для ефективного використання людством усіх благ цифрової трансформації. В умовах війни виняткову цінність становлять наукові дослідження у сфері безпеки і оборони.

Мета статті. Охарактеризувати притаманні цифровій ері трансформаційні процеси у секторі контррозвідувальної діяльності, з'ясувати етимологію понять, що стосуються дослідження отриманих з інформаційних систем відомостей. Сформулювати пропозиції з оптимізації існуючого порядку використання інформаційних систем контррозвідниками.

Виклад основного матеріалу. Якщо порівняти ступінь інформатизації Служби безпеки України, то незважаючи на існування ряду проблем на концептуальному рівні,

певний прогрес на цьому напрямі діяльності спецслужби все ж таки спостерігається. Адже ще 5-10 років арсенал доступних пошукових інформаційних систем включав внутрішні оперативні обліки, єдину систему інформаційного забезпечення «Синтез», автоматизовану систему обробки даних «Імпульс», деякі обліки Міністерства внутрішніх справ України. Сьогодні ситуація зовсім інша, усіляких інформаційних ресурсів, які використовуються різними підрозділами СБУ тепер понад 20. І хоча більшість з них є загальнодержавними, міжвідомчими інформаційними системами і системами інших органів влади, комерційними інформаційно-пошуковими системами, тенденція підключення до них користувачів з числа співробітників СБУ позитивна.

Водночас організація доступу і практична експлуатація існуючих інформаційних систем в інтересах оперативно-службової діяльності нині супроводжується рядом деструктивних чинників:

- зведений реєстр потенційно доступних інформаційних систем і загальноприйнятний регламент доступу до них відсутній. Такий стан справ обумовлює існування проблем на організаційному рівні. Підключення до таких ресурсів є здебільшого наслідком ініціативи окремих співробітників чи їх керівників;

- з технічної точки зору доступ до існуючих інформаційних систем супроводжується необхідністю відшукування комп'ютерів, установки статичної IP-адреси, використання VPN-сервера, кваліфікованого електронного підпису, впровадження комплексної системи захисту інформації тощо. Доволі часто ці проблеми лягають на плечі самих оперативників;

- підключені до тих чи інших інформаційних систем ноутбуки чи стаціонарні комп'ютери розподіляються між співробітниками і підрозділами зазвичай нерівномірно, невпорядковано. Така розпорошеність унеможливорює швидке і повнооб'ємне опрацювання персональних, майнових або тематичних запитів. Тобто доступ до вже наявного «службового блага» несправедливий;

- сумарний вірогідний ефект від комплексного використання інформаційних систем відсутній по причині неповноти отриманих

даних та притаманному індивідуально-розумовому результату їх дослідження.

Відповідно до чинного законодавства [8] до завдань контррозвідувальної діяльності віднесено:

- добування, аналітична обробка та використання інформації, що містить ознаки або факти розвідувальної, терористичної та іншої діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України;

- протидія розвідувальній, терористичній та іншій діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на шкоду державній безпеці України;

- розроблення і реалізація заходів щодо запобігання, усунення та нейтралізації загроз інтересам держави, суспільства та правам громадян.

На думку автора, на тлі практичного виконання завдань із добування та аналітичної обробки інформації щодо ознак розвідувально-підривної діяльності, поряд з традиційними способами інформаційної роботи оперативників – агентурними, оперативно-технічними, все більшої актуальності набуває пошук і обробка накопичених в інформаційних системах даних.

З приводу аналітичної обробки (для української мови більш притаманне «оброблення», авт.), то етимологія «аналітичний» означає одержаний в результаті розчленування об'єкта й аналізу одержаних внаслідок цього частин [2], або той, що містить аналіз, детальний розбір чого-небудь; володіє здатністю аналізувати. [1]. Тобто у такому значенні аналітичне оброблення полягає у перетворенні інформації з використанням методу наукового дослідження предметів і явищ – аналізу.

Незважаючи на спорідненість термінів «аналіз» та «аналітика» за словотворчою моделлю, останній, на наш погляд, є значно ширшим за значенням. Адже джерело [5] трактує «аналітику» як «основу інтелектуальної, логіко-мисленневої діяльності, яка спрямована на вирішення різноманітних завдань. В її основі лежить не стільки принцип констатації фактів, скільки принцип «випередження подій», що дозволяє організації або індиві-

дові прогнозувати майбутній стан об'єкта аналізу».

На думку авторів [11] «аналітика» – вид професійної діяльності, затребуваний у різних галузях знань і практики, що полягає в проведенні спеціальних процедур аналізу того чи іншого об'єкта з застосуванням технологій обробки інформації. Призначений для вироблення рекомендацій, прийняття експертних та управлінських рішень, прогнозування розвитку об'єкта тощо (аналітика міжнародна, аналітика політична, бізнес-аналітика, веб-аналітика, інформаційна аналітика, фінансова аналітика тощо).

У науковому дослідженні [6] зведено чимало інших дефініцій «аналітика», які вживаються в інформаційній сфері, серед яких найбільш дотичні до досліджуваної нами проблеми є:

- сукупність принципів методологічного, організаційного й технологічного забезпечення індивідуальної й колективної розумової діяльності;

- єдність пізнавально-практичного проблемного поля і аналітичних методів одержання знання;

- галузь діяльності, яка стрімко розвивається і базується на роботі з інформацією за допомогою аналітичних методів для забезпечення нагальних потреб держави, суспільства, окремих організацій, закладів, бізнес-структур;

- сукупність методів, за допомогою яких можна виявляти приховані сенси в текстах і реальних соціально-політичних та економічних процесах;

- засіб перетворення інтуїтивних уявлень у логічний, раціональний план.

Інші джерела [3] розкривають етимологію «аналітика» як процес виявлення причинно-наслідкових залежностей і просторово-часових зв'язків в яких-небудь об'єктах; методологічну основу процесу обробки інформації; методологію пізнання, що використовує для отримання нового знання як строго наукові, так і інтуїтивні методи.

Тобто у семантичному сенсі «аналітика» доволі багатозначна і обов'язково включає інформаційну, наукову, прикладну і соціальну складову. Водночас Манзюк О.А. від-

мічає феномен невичерпності поняття аналітики [6].

Зважаючи на притаманну сьогоденній епосі неспинну динаміку процесів інформатизації, цифровізації (цифрової трансформації), діджиталізації (дігіталізації), діджитизації, віртуалізації, та обумовлених ними технологіями «великих даних» та штучного інтелекту питання відшукування прогресивних методів вирішення контррозвідувальних завдань будуть набувати гостроти і актуальності.

В контексті проведеного вивчення етимології понять вважаємо, що закріплена законодавством «аналітична обробка» не в повній мірі відповідає сучасним тенденціям розвитку інформаційної сфери, оскільки її зміст не забезпечує достатнє розкриття потенціалу пошукових заходів з використанням інформаційних систем.

Авторське бачення пропонує використовувати новий термін – «контррозвідувальна аналітика». Його сутність полягає в професійному і комплексному застосуванні методів наукового пізнання, комп'ютерних навичок під час використання інформаційних систем і програмного забезпечення в інтересах безпосереднього задоволення інформаційних потреб контррозвідників.

Для розкриття місця контррозвідувальної аналітики (далі – КА) в загальній системі інформаційної діяльності СБУ варто зауважити, що КА являється елементом інформаційного забезпечення. Найбільш вдалу дефініцію інформаційного забезпечення пропонує Шилін М.О. та подає її як діяльність із задоволення різнобічних інформаційних потреб контррозвідувальних підрозділів шляхом постачання їм необхідної інформації у достатній кількості. Інформаційна потреба – це необхідність своєчасного отримання достовірної інформації у відповідності до характеру та цілей виконуваної роботи [12].

При цьому, КА не замінює і не підмінює інший елемент інформаційного забезпечення – інформаційно-аналітичну діяльність визначених суб'єктів її здійснення. Адже метою інформаційно-аналітичної діяльності є задоволення інформаційних потреб як державних органів, установ та організацій в інтересах проведення ними ефективної

діяльності, вирішення проблем відповідно до компетенції СБУ (зовнішні споживачі), так і її внутрішніх потреб в інтересах оптимізації, підвищення ефективності оперативно-службової діяльності. Натомість запропонована організаційно-технічна форма службової діяльності та елемент інформаційного забезпечення – КА, дотична лише до напряму контррозвідки та характеризується рядом притаманних сутнісних ознак:

1. КА головним чином покликана вирішувати завдання тактичного або оперативно-тактичного рівня. Тобто запровадження КА повинно здійснюватись в межах штатної одиниці окремого сектору чи відділу, а самі контррозвідувальні аналітики мають знаходитись разом з колективами оперативних співробітників і перебувати у складі цих же підрозділів. Саме за таких умов можливо створити ефективний тандем агентурно-оперативних заходів, що провадяться оперативним співробітником-контррозвідником й пошукових, які здійснюватимуться контррозвідувальним аналітиком в доступному йому арсеналі інформаційних систем. Це сприятиме створенню належних ділових, особистісних взаємовідносин, формуванню мотиваційного аспекту контррозвідувального аналітика у досягненні вагомих кінцевих результатів контррозвідувальної діяльності.

2. За рахунок КА буде досягнуто необхідну концентрацію інформаційних систем в зоні безпосередньої досяжності контррозвідувального аналітиків й оперативних співробітників. Мова йде про створення інформаційних чи кіберцентрів, як стаціонарних, так і мобільних.

3. Пошукові заходи виконуватимуться співробітниками з належним рівнем кваліфікації. Зокрема, вони мають володіти навичками методології, синтаксису розширеного пошуку, технологій OSINT, TECHINT, Elasticsearch, OpenSearch, складання протоколу Берклі та розумітись в ІТ-сфері на рівні досвідченого користувача.

4. КА передбачає використання можливостей колективної праці. Такий підхід дозволить нівелювати особистісні інтелектуальні, морально-психологічні якості кожного контррозвідувального аналітика чи оперативника

та отримувати високий сукупний результат за принципом синергії.

5. КА переслідує мету децентралізації усталеного порядку інформаційного забезпечення задля набуття інформаційної автономності і підвищення швидкодії задоволення інформаційних потреб контррозвідників. Особливо затребуваним даний підхід є для підрозділів, які дислоковані на відстані від їх адміністративно-організаційних центрів, в районах бойових дій.

Вищенаведені аргументи, на авторське переконання, є обґрунтованими доводами на користь того, що новизна КА є начасною і квалітативною в сучасних умовах розвитку України та СБУ.

Здобутий в результаті КА кінцевий інформаційний продукт може використовуватися для подальших контррозвідвальних заходів, зокрема, як основний чи факультативний матеріал в межах усіх існуючих форм й доступних методів контррозвідки, роботи за оперативними версіями, складання оперативних добірок, профілактики правопорушень у сфері державної безпеки, підготовки і проведення оперативно-технічних заходів чи негласних слідчих (розшукових) дій тощо.

Варто відмітити дуальну суть КА: як вже було окреслено, її утилітарне призначення спрямоване на задоволення інформаційних потреб контррозвідників, пов'язаних з експлуатацією інформаційних систем, що визначає її як елемент інформаційного забезпечення. Заразом, погляд через призму форм і методів контррозвідвальної діяльності дозволяє виробити варіативне судження. Так, організаційні форми контррозвідвальної діяльності – це види контррозвідвальних дій, що відрізняються між собою цілями їх проведення, тривалістю, змістом. Методи виступають як конкретні дії (оперативно-тактичні прийоми, заходи), спрямовані на практичне вирішення завдань контррозвідки. Можливо ще сьогодні, регламентоване добування і аналітична обробка інформації про ознаки та факти розвідвально-підривної діяльності в інформаційних системах можна розглядати як один із методів контррозвідвального пошуку. Те саме стосується і запропонованої альтернативи – КА. Однак в найближчій перспективі КА виокре-

миться в окрему форму контррозвідвальної діяльності з однойменною назвою. Підґрунтя для цього вже існує: законодавчо закріплені цілі КА, подальша кореляція частки кіберпростору в сторону його розширення, що призведе до зростання тривалості пов'язаних з КА дій, наповнення КА досі невідомими складовими її змісту. Для підрозділів контррозвідвального захисту інформаційного та кіберпростору імплементація КА є вже назрілою.

Таким чином, подолання вищеокресленої проблематики потребує евристичного підходу задля досягнення визначених цілей, а впровадження інституту КА вимагає вирішення завдань як локального, так і глобального масштабу:

1. Формування концептуального бачення цифрової трансформації СБУ та визначення її суб'єктно-об'єктного складу, прав і обов'язків учасників. Створення реєстру існуючих інформаційних систем, що становлять інтерес для контррозвідвальних підрозділів і запровадження єдиного регламенту підключення до них.

2. Здійснення достатнього матеріально-технічного забезпечення цифровізації, вироблення уніфікованих технічних і програмних рішень.

3. Введення до складу оперативних підрозділів окремих штатних одиниць – від контррозвідвальних аналітиків до інформаційних напрямків, секторів тощо в залежності від чисельності підрозділів та зони їх оперативної відповідальності. Розробка науково обґрунтованих норм колективного та індивідуального забезпечення підрозділів і співробітників засобами електронно-обчислювальної техніки, інформаційними системами, програмними засобами.

4. Комплектування новостворених штатних одиниць професійно придатними співробітниками. Запровадження їх регулярного навчання. Включення цих співробітників, в межах необхідності, до вирішення завдань контррозвідвальної діяльності оперативного підрозділу.

Оновлення доктринальних і концептуальних підходів до організації діяльності, функціональної оптимізації її організаційної структури СБУ та вдосконалення мате-

ріально-технічного забезпечення, в тому числі за рахунок кардинального оновлення змісту й організації інформаційно-аналітичної роботи, упровадження цифрових технологій у процес оброблення здобутої інформації, розширення та набуття необхідних оперативно-технічних можливостей органами і підрозділами з отримання оперативної інформації залишились нереалізованими засадами реформування СБУ [9]. Гасло таких реформ

можна сформулювати як перехід від багаточисельності до високотехнологічності.

Нажаль, як чимало інших термінів з лексику контррозвідки аналітика нині перебуває лише в науковій площині розгляду. В нормативно-правових актах нашої країни вона не згадується. Тож напрям наукових розвідок у сфері розробки організаційно-правових засад соціально корисних ідей, нових знань та інновацій є незмірним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Веб-ресурс: Великий тлумачний словник сучасної мови. URL: <https://slovyk.me/dict/vts/аналітичний> (дата звернення: 25.11.2023).
2. Веб-ресурс: Словник іншомовних слів Мельничука. URL: <http://slovopedia.org.ua/42/53392/277377.html> (дата звернення: 25.11.2023).
3. Веб-ресурс: універсальна інтернет-енциклопедія Wikipedia, URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Аналітика> (дата звернення: 27.11.2023).
4. Веб-сайт юридичної компанії «Центр Санрайз». Загальна інформація про SIS. URL: <http://uk.deportation.com.ua/zagalna-informaciya-pro-sis> (дата звернення: 28.11.2023).
5. Захарова В.І. Основи інформаційно-аналітичної діяльності: навч. посіб. / В.І. Захарова, Л.Я. Філіпова К.: «Центр учебной літератури», 2013. 336 с.
6. Мандзюк О.А. Поняття та зміст аналітичної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. Вип. 10. С. 171–176.
7. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20 листопада 2012 року № 5492-VI, редакція від 18.10.2023 р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-vi#Text> (дата звернення: 25.11.2023).
8. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV, редакція від 31.03.2023, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення: 25.11.2023).
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016, втратив чинність від 27.03.2021, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016#Text> (дата звернення: 25.11.2023).
10. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р, редакція від 17.09.2020 р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.11.2023).
11. Шашкова Л. О. Аналітика // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Аналітика> (дата звернення: 27.11.2023).
12. Шилін М.О., Статник О.Ю. До проблеми понять «інформаційне забезпечення» та «інформаційна робота» і їх співвідношення в контррозвідувальній діяльності. *Державна безпека України: науковий фаховий журнал*. 2008. № 11-12. С. 164-170.